

Helilooja Ester Mägi suur unistus: tulla oma autorikontserdi proovi

One kontserdi sünnilugu

Tekst: HEILI VAUS-TAMM (PRODUTSENT) | Fotod: KAUPU KIKKAS, ERAKOGU

Kahaksa-aastaselt tundis ta külma tuule käes rattaga sõites kõrvavalu, haigus aina süvenes ja 11aastaselt soovitati tal minna kurtide kooli. Aga ta tegi kõik vastupidi: jätkas tavakoolis, loobus kuulumisaparaadist ja valis erialaks kõige rohkem kuulumist nõudva ameti – muusiku kutse. „Õppisin, et kui võtan kuuldeaparaadi ära, kuulen vähem kõrvade, aga rohkem keha kaudu.” Tema teekond on kui vastuvoolu ujumine mäest üles. Kurdist tütarlapsel sai legendaarne muusik, tänapäeva üks hinnatumaid artiste, kahekordne Grammy-võitja, kes on salvestanud 30 heliplaati.

Helistan 98aastasele Ester Mägile ebakindluse ja pelgikkusega. Ikkagi nii kõrges vanuses inimene, kas ta mind üldse enam mäletab – pole ju enam

“Kavas oleks ka vapustava tekstiga romansid Betti Alveri sõnadele.

aastaid suhelnud. 2020. aasta on alles alanud. Eesti muusika *grand old lady* kuulab mu jutu ära, et Eesti Kontsert soovib ta 99. sünnipäeva puhul pakkuda kontserti tema loominguga, ning on mõttega igati nõus. Ütleb, et pange oma kiri mu maja all olevasse postkasti ja kui tervise poolest on hea päev, kutsun üles.

Minok heliloojate liidu majja on nagu ekskurs ajalukku. Maja all tegutseb baar nimega Seitse C, kus on peetud näiteks Igor Garšneki sünnipäeva. Nõukogude ajal sinna eraldatud korteritest pole valdav osa nüüdseks enam heliloojate käes, aga maja seinal oleval tahvlil on kirjas seal elanud heliloojate nimed. Loe nagu muusikaajaloo õpikut. Ja maestra Ester Mägi elab seal tänini.

Päev satubki olema hea – kuulen, kuidas uksekella helistamise peale ülakorrusel üks korteriuks lahti tehakse. Mul on kaasas kiri, kus visandatud algidee, kuidas seda kontserti sisulise kaarena ette kujutan. Kohtumisel räägin juurde, kuidas me rahvusmeeskoori sünnipäeva pidades koos koori direktori Indrek Umbergi ja toimetaja Anu Huntsaarega sellele mõttele tulime. Esimene asi, mis helilooja ütleb, on, et tahab tingimata proovi tulla. „Ei, kontserdile ma ei tule. Ma ei taha, et nad mind niisuguses vanuses näevad. Aga proovi tulen küll.” Ja lisab veidi aja pärast: „No nüüd on mul ometi põhjust niikaua elada.”

Ega me pole kunagi väga lähedased olnud, nii et seepärast ei oska ma eriti reageerida. Ei tea ju, kust maalt on see nali ja kuidas oleks sobilik kaasa rääkida. Aga ega ta seda ootagi. Uurib hoopis mu kirja ja hakkab kohe ettepanekuid tegema. Muide,

silmanägemine on eakal heliloojal väga hea ja arvutikirjas tekst saab hoobiga läbi loetud.

Minu kirjas seisab: „Kas Teile sobiks, kui kontsert algaks kammerteostega (näit. „Õnne algus”), kasvaks koosseisus, keskel oleks RAMiga, TKOga ja lõpus jälle hillitsetuks (lõpeks „Kuis võiksin magada, kui armastan ma nõnda”).” Lisan juurde, et kavas oleks ka vapustava tekstiga romansid Betti Alveri sõnadele. Võtan neid oma muusikakeskkooli saateklassi tundides õpilastega ikka ja jälle läbi. Mu meelest ei saa Eesti romansiloomingut ilma nende lauludeta õpetada. Ja hoolimata aastatepikkusest harjutamisest läheb mul hääl alati imelikuks, kui loen sõnu „Linnud katusel naersid, kui mind ahastus aknal kägistas”, näidates, kui napi ja iseloomuliku kujundiga on helilooja üksiku inimese kevadängistust kujutanud. Kui kõik looduses ümberringi naerab ja tema on üksi. Kuni äkilise dissoneeriv akord lindude kädina lõpetab. Lõpetab kogu tsükli ja ilmselt ka loo peategelase elu. Nii mõnigi õpilane teeb siis asja seljakoti juurde, otsib taskuräti, ja naaseb alles veidi aja pärast.

Ester Mägi end minu ja mu õpilaste emotsioonidest segada ei lase ja lubab helistada, kui midagi välja mõtleb.

Ja siis hakkavad tulema ettepanekud. Esimese telefonikõne sisu on, et kontsert võiks alata viiuldaja Urmas Vulbi soologa. „Teate, ta mängib seda nii hästi. Ma tahaks sellega oma kontserti alustada.” Loo nimi on „Kadents ja teema”, kirjutatud 1984. Mina muidugi rõõmuga nõus ja helistan öhtul

L, 9. JAANUAR KELL 19 ESTONIA KONTSERDISAAL ESTER MÄGI SÜNNIPÄEVAKONTSERT

Urmas Vulp (viul)

Arvo Leibur (viul)

Tuuri Dede (metsosopran)

Mirjam Avango (klarnet)

Heiki Mätlik (kitarr)

Tähe-Lee Liiv (klaver)

Kadri-Ann Sumera (klaver)

Terje Terasmaa (löökpillid)

Ene Salumäe (orel)

Segakoor HUIKI, dirigent Ingrid Roose

Eesti Rahvusmeeskoor, dirigent Mikk Üleoja

Tallinna Kammerorkester, dirigent Tõnu Kaljuste

„Ester Mägi teosed viivad inimese olemisse süüviva muusika kaudu elu põhiväärtuste juurde.

See on juurte tunnetamine.” (muusikateadlane

Tiia Järg)

Urmasele. Aga selgub, et helilooja on minust ette jõudnud. Ja nii on pea kõigi esinejatega, keda ta tunneb. Mägi suhtub kava koostamisse hääms-tava aktiivsusega ja muudkui räägib esinejatega.

Laulja kohta on kindel soov, et üles astuks Tuuri Dede. „Ma ei tunne teda isiklikult, aga olen teda raadios kuulanud ja minu meelest ta sobiks hästi.” Ja uues kõnes pakub Kadri-Ann Sumera pianistik. Lauludes suuri eriarvamusi pole, vaid minu lemmik, „Maarjasõnajalg” häälele, flöödile ja klaverile jääb seekord välja. Selle asemele pakub looja teist triot „Huiked” viiulile, vibrafonile ja kitarrile, esitajad seda teost palju mänginud Arvo Leibur, Terje Terasmaa ja Heiki Mätlik.

“Grammyga pärjatud dirigent ja orkester astuvad auväärse eas helilooja autorikontserdil üles verinoorte solistidega.

Keerulisim on valida orkestriteost. Siin helilooja minu valikut ei toetanud. Pakun, et „Vesper” võiks kõlada algul Urmas Vulbi esituses kammer-teosena ja kasvada Tallinna Kammerorkestri mängituna suureks versiooniks. „See „Vesper” ei meeldi mulle,” on ta enda loodu osas kategooriline ja pakub hoopis viiulikontserdist üht osa.

Kevade hakul laekub küllakutse: „Mul on väga hea mõte. Millal saate tulla, räägime!” „Väga hea

mõte” on see, et orkestrilugu oleks „Variatsioonid klarnetile, klaverile ja kammerorkestrile”. Helilooja räägib innukalt, kuidas ta elas kevadel kaasa klassikatähtede televõistlusele. Just noor sisukas pianist Tähe-Lee Liiv viis ta mõttele valida kavva suur klaverilugu. Mägi põhimure on, et ma hangiks noodi, tutvustaks seda muusikakeskkoolis õppivale Tähe-Leele ja uuriks, ega see liiga raske ole. Tõusva klassikatähe ema, pianist ja kontserdikorraldaja Diana Liiv on nooti nägemata veendunud, et tütrele see üle jõu ei käi. Tõsi, konkursitules küpsevad klassikatähed võtavad iga päev mõõtu muusikaliteratuuri raskeimate teostega. Dianal ja Tähe-Leel on kindel plaan minna helilooja Ester Mägile teost tema koduklaveril ette mängima. Paraku saabub kõigi kiuste „see viiruseaeg” ja hea plaan jääb täide viimata. Küll aga valmistab kirjastus Edition49 ettekande jaoks uue noodimaterjali. Selle töötab helilooja veel ise läbi, lisab märkusi, temposid, dünaamikat. Ja jätab kõiki turvalisusnõudeid täites pakikese nootidega noorele pianistile oma korteri ukse taha. Sellega nende kontakt piirdub, ühise proovini ei jõutagi.

Samal ajal pean väikese hingevärinaga läbirääkimisi Tõnu Kaljuste ja Tallinna Kammerorkestriga, kas nad vaid ühe loo pärast üldse kontserdil osalema soostuvad. Ent austusest maestra vastu on nad mu suureks rõõmuks meeleldi nõus. Kaljuste on kohe päri ka Tähe-Lee osalusega ja pärast väikest järelemõtlemist pakub klarnetisolistiks teise noore neiu Mirjam Avango. Nii et Grammyga pärjatud dirigent ja orkester astuvad auväärse eas helilooja autorikontserdil üles verinoorte solistidega. Heliloojast solistideni teevad kaasa neli põlve muusikuid.

Jäävad veel kooriteosed. Et rahvusmeeskoor oli idee sünni juures, on nende osalus kindel. Estonia teatri koridoris loeb dirigent Mikk Üleoja mulle Anton Hansen Tammsaare sõnu „Armastus on pärl, mida sügavasse merepõhja heidetakse, et midagi loota ja otsida oleks” ning ütleb, „Mõtisklused” on kauneim, mida Mägi koorile kirjutanud. Ent et see tsükkel pole paraku meeskoorile, kutsume seltsi ka dirigent Ingrid Roose ja koori HUIK!. Paljuski karge ja sissepoole pööratud tundetooniga helilooja loomingus eristub see tsükkel eriti helge ja avatud meeleoluga. Osad kannavad pealkirju „Armastus on pärl”, „Rõõm ja õnn”, „Ja ikka ...”, „Luule armastab kannatajaid”.

Meeskoorile jääb kontserdi lõpuosa. Koor ja helilooja pakuvad üksteise võidu lugusid ja kavasse jõuavad „Kerko kell”, „Üks hetk”, „Jõuluõöl”. Lõpuloona kõlab Ester Mägi pühendus oma õpetajale Mart Saarele – „Tuule tuba”. Siin liitub kooriga orel. Kuna Estonia kontserdisaali orel pole selleks ajaks veel töökorras, toob Tõnu Kaljuste nii märkimisväärseks kontserdiks kohale oma oreli. „Ma tahan, et Ene Salumäe mängiks,” on mul kõrvus helilooja sõnad.

Kontsert toimub 9. jaanuaril, päev hiljem, 10. jaanuaril saab Ester Mägi 99aastaseks. ■

INTERPREEDID MAESTRA MÄGIST

Kadri-Ann Sumera, pianist

Ester Mägi muusikas on mulle alati mingi sõnulsetamatu saladus, mida peab nootide tagant otsima. Vabadus, millega lugupidavalt ja avatud südamega ringi käia. Valu ja õnn, mis on nii lihtne ja alasti ning just sellepärast nii relvitukstegevalt puudutav. Ester Mägi nooruspõlve romansid on Eesti ühed kõige sagedamini esitatavad laulud ja pole ka ime: nende romantilis-impressionistlik helikeel ja avatud, värske tundelisuus haaravad kergelt endaga kaasa. Kolm laulu Betti Alveri sõnadele on üsna teistsugused – napid, lakoonilised, ometi tundest ja tähendusest nii küllastunud, et jäävad veel kauaks pärast esituse lõppemist õhku helisema ja südamesse kaikuma.

Tuuri Dede, metsosopran

Ester Mägi laulu Alveri luulele on minu meelest üks hästi ilus tsükkel. Eriti mõjub mulle teksti ja muusika ühtesulav koostus. Laulu „Õnne algus” tean juba üsna noorest saati, see oli vist üks esimesi eesti helilooja laule, mida kuulsin. Ei tea, kas just sel põhjusel, aga too laul on jäänud läbi aegade üheks mu lemmikuks Mägi sulest. Ma ei ole just suur salmilaulude fänn, kuid siin on atmosfäär nii hästi tabatud, et võiksin laulu ka kolm korda läbi laulda ja ikka sooviks lisa. Seesama tundmus, mis tekib lugu esitades, läbib mind ka teiste Mägi laulude puhul. Justkui suur õnnetunne, kuid kuskil sügaval tiksus teadmine, et see õnn ei kesta kaua. Või on see õnn nii habras, et ei tasu liiga õnnelikuks saada, muidu lõhume ta oma üleva õnnetundega ära.

Tõnu Kaljuste, dirigent

Kui peaksin esitama kaks iseloomustust, Ester Mägi inimesena ja Ester Mägi heliloojana, siis mul ei tarvitse teha erinevaid kirjeldusi. Ühest piisab. Ester Mägi looming kattub täielikult tema tasakaaluka ja võluva isiksusega. Tema muusika on ühel ajal lihtne ja sügav.

Urmas Vulp, viuldaja

Kui Niguliste kirik 1980ndate keskel pärast taastamist muuseum-kontserdisaalina avati, kutsus Andres Uibo mind sinna esinema. Tekkis vajadus ka uue repertuaari järele, mistõttu pöördusin Ester Mägi poole palvega kirjutada midagi viiulile ja orelile. Helilooja võttiski vedu ja varsti valmiski teos „Kadents ja teema”. Teemaks sai kaunis soome rahvalaul „Üks roos kasvas orus”(?), mille leidis Ivi Tivik, kellele on teos ka pühendatud. Vormiliselt on teos omapärane – algul otsiv ja pärast tormakas kadents tungleb jõulisesse akordi ja siis tuleb imekaunis lihtne ja habras meloodia. Mõni aeg tagasi tekkis vajadus sooloviulil versiooni järele. Nüüdki tuli helilooja palvele rõõmsalt vastu ja tekkis võimalus seda lõpuni ka sooloviulil mängida. Tundub, et koos sellega muutus soome rahvalaul veelgi intiimsemaks ja hapramaks.

Arvo Leibur, viuldaja

Mäletan, kuidas Mägi tuli proovi ja sättisime seda teost. Väga meeldiv koostöö tekkis, ta on hästi sõbralik inimene. Teda väga huvitas, mis sellest saab. Meie ansambli koosseis tundus talle põnev. Pakkusime ja katsetasime vibrafoni erinevaid kõlasid, tema kujutluses polnud see lugu vaid üheselt määratletav, ta oli avatud katsetustele.

